

چرند و پرند

علی اکبر دهخدا

مؤسسه انتشارات آگس علی مردانی

۱۳۹۷

سرشناسه: دهخدا، علی اکبر، ۱۲۵۸ - ۱۳۳۴.

عنوان و نام پدیدآور: چرند و پرند/ علی اکبر دهخدا؛ ویراستار نرگس علی مردانی.

مشخصات نشر: تهران: آرایه نگار، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: ۱۳۴ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۸۲۳۲-۴-۶

موضوع: طنز فارسی -- قرن ۱۴؛ Satire, Persian -- 20th century

موضوع: طنز سیاسی ایرانی -- قرن ۱۴

سناسه افزوده: علیمردانی، نرگس، ۱۳۵۷ -، ویراستار

ده بنام کنگ: ج PIR ۸۰۵۲/چ ۴ ۱۳۹۷

رده ندی: ۷/۶۲۲۸

شماره تبارک: ۵۲۹۳۸۴۸

چرند و پرند

علی اکبر دهخدا

ویراستار: نرگس علی مردانی

چاپ اول: ۱۳۹۷

ناشر: آرایه نگار؛ تیراژ: ۲۰۰

قیمت: ۲۲۰۰۰۰ ریال

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به نشر آرایه نگار و اقتباس با

ذکر منبع بلامانع است.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۸۲۳۲-۴-۶

مرکز پخش: ۰۹۱۰۷۶۰۸۰۵۸

تهران ۱۳۹۷

مقدمه

علی اکبر دهخدا در سال ۱۲۹۷ هجری قمری (۱۲۵۷ شمسی)، در تهران متولد شد. پدرش خان باباخان نام داشت و پیش از مقیم شدن در تهران، یکی ملاکان قزوین بود. وفات خان باباخان مقارن با ۱۰ سالگی پسرش «علی اکبر» بود. علی اکبر دهخدا با تشویق مادرش به تحصیل ادامه داد و در محضر شیخ غلامحسین بروجردی و آیت‌الله حاج شیخ هادی نجم آبادی و دیگر فضیلابی عصر خود زبان عربی و علوم اسلامی را آموخت. با تأسیس مدرسه سیاسی در تهران، دهخدا در آن مدرسه به تحصیل مشغول شد و در همان مدرسه زبان فرانسه را فراگرفت. دهخدا قبل از آن که تحصیل در مدرسه سیاسی را تمام کند، همراه معاون‌الدوله غفاری «سفیر ایران در بالکان»، به اروپا رفت و در مدت دو سال که در اروپا اقامت داشت، به تکمیل زبان فرانسه و تحصیل علوم جدید پرداخت. مصادف با شروع نهضت مشروطیت، دهخدا به ایران مراجعت کرد و به جمع آزادی‌خواهان پیوست. او در سال ۱۳۲۵ شمسی، با همکاری میرزا جهانگیرخان و میرزا قاسم‌خان، روزنامه‌ی صوراسرافیل را منتشر کرد. این روزنامه از نشریات مهم صدر مشروطیت بود و در مبارزات آزادی‌خواهان تأثیر مهمی داشت. جذاب‌ترین بخش این روزنامه، یک ستون حکایات است. عنوان «چرند و پرند» بود که به قلم دهخدا و با امضای «دخو» نوشته می‌شد. سبک نگارش این مقالات توسط دهخدا، در ادبیات فارسی ایران بی‌سابقه بود. با این سبک، مکتب جدیدی در روزنامه‌نگاری و نشر فارسی معاصر پدید آمد.

در مقالات دهخدا در روزنامه‌ی صوراسرافیل، او با طعنه‌های زیرکانه و بیانی تمسخرآمیز، افراد و اقشاری را که سد راه پیشرفت جامعه بودند، مورد انتقاد قرار می‌داد. لذا مرتجعین آن زمان به شدت با انتشار روزنامه صوراسرافیل مخالف بودند. انتشار روزنامه‌ی صوراسرافیل، درست تا قبل از واقعه به توپ بستن مجلس و متواری شدن آزادی‌خواهان ادامه داشت. پس از تعطیل شدن مجلس شورای ملی در دوره‌ی محمدعلی شاه، میرزا جهانگیرخان به دستور محمدعلی شاه به قتل رسید و دهخدا با جمعی از آزادی‌خواهان به اروپا تبعید شدند.

دهخدا در شهر ایوردون سوئیس، ۲ شماره از روزنامه‌ی صوراسرافیل را منتشر کرد و پس از مدتی از سوییس به اسلامبول ترکیه رفت و در آن شهر «رورمه پوسر» را منتشر کرد.

پس از خلع محمدعلی شاه از سلطنت، دهخدا به ایران بازگشت و نماینده‌ی مردم کرمان در مجلس شورای ملی دوم شد. او چندین سال ریاست مدرسه علوم سیاسی و سپس دانشکده حقوق را به عهده داشت و یکی از اعضای برجسته‌ی فرهنگستان ایران بود.

بازگشت دهخدا به ایران هم‌زمان با آغاز مشروطیت بود. ابتدا به مدت شش ماه در اداره شوسه خراسان که در مقاطعه حسین‌آقا امین‌الضرب بود، به‌عنوان معاون و مترجم مسیو دوپونت مهندس بلژیکی استخدام شد.

دهخدا از دست پروردگان شیخ هادی نجم‌آبادی محبوب می‌شود که در جنبش مشروطه نقشی مهم ایفا کرد. دهخدا در بین ناطات خود، «تربیت عقل» خویش را به شیخ هادی «طائب ثراء» نسبت داده و او را همراه دو مربی دیگر خود، «وجودی استثنایی» خوانده‌است.

در همین هنگام (شمسی ۱۲۸۵ - ۱۳۲۵ قمری)، میرزا جهانگیرخان شیرازی و میرزا قاسم‌خان تبریزی برای آغاز انتشار روزنامه صوراسرافیل

که خود بنیان‌گذار آن بودند از او دعوت به همکاری کردند. دهخدا از ابتدا نویسنده اصلی در صوراسرافیل بود.

وی با نگارش مقاله‌های بند در روزنامه صوراسرافیل، در زمره مشروطه خواهان قرار گرفت. به همین سبب بود که او نیز مورد غضب محمدعلی شاه واقع شد و اگر کمک سفارت انگلستان در امان گرفتن برای او نبود، سرنوشتی چون همکارانش، می‌یافت. نخستین شماره این روزنامه هفتگی پنج‌شنبه هفتم ربیع‌الآخر ۱۳۲۵ قمری برابر هشتم خرداد ۱۲۸۶ و ۳۰ مه ۱۹۰۷ در هشت صفحه در تهران منتشر شد. صوراسرافیل طی چهارده ماه بعدی، با تغییرها و توقیف‌هایی که دید جمعاً سی و دو شماره منتشر شد. تا به تاریخ آخرین شماره بیستم جمادی‌الاولی ۱۳۲۶ بود. دهخدا در آغاز هر شماره روزنامه مقاله‌ای در زمینه مسائل سیاسی، اقتصادی و اجتماعی در این مقاله‌ای با عنوان چرند و پرند با نام مستعار می‌نوشت. سبک نگارش این مقالات در ادبیات فارسی بی‌سابقه بود و مکتب جدیدی را در روزنامه‌نویاری ایران و نثر فارسی معاصر پدیدآورد.

مهم‌ترین نام مستعار میرزا علی‌اکبر خان قزوینی، در چرند و پرندش دخو بود. دخو مخفف کلمه دهخدا است، خانی برای مردم ساده‌دل در قزوین، زادگاه پدر و اجداد نویسنده. البته دهخدا در اصل به معنی 'کدخدا' و خداوند و بزرگ ده است.

برخی نوشته‌های دهخدا موجب اعتراض‌های شدید منتقدان و متعصب و طرفداران استبداد شد تا جایی که حتی حکم به حذف او دادند. مجلس چند بار راجع به نوشته‌های او به بحث و گفتگو پرداخت.

در جلسه بیستم شعبان ۱۳۲۵ اسدالله میرزا به شکایت انجمن اتحادیه طلاب اشاره کرد. آقا سید محمد جعفر نماینده‌ای دیگر تصریح کرد که در شماره‌های ۱۲ و ۱۴ صور اسرافیل نوشته‌ای که به تکفیر انجامیده باشد،

دیده نمی‌شود اما در مورد مطالب سیاسی باید وزارت علوم و معارف نظر دهد. پس از یکی دو گفتار دیگر روزنامه به‌طور موقت توقیف شد. در این میان دهخدا نیز به مجلس احضار شد و توانست با منطق و استدلال و حاضر جوابی مخالفان را مجاب کند. البته دهخدا را از در پشتی مجلس خارج کردند زیرا برخی متعصبان مسلح با سلاح گرم، آماده حمله به او بودند.

سبک نگارش مرحوم دهخدا، در روزنامه‌نگاری و نقد موضوعات اجتماعی و سیاسی و نیز در این کتاب، سبکی جدید در زمان زندگی وی محسوب می‌شد. دهخدا توانست با این سبک نویسندگی، مخاطبین فراوانی به روی افکار و اندیشه‌ی خود جلب کند. سبک نگارش نویسنده در این کتاب از لحاظ واژگان مورد استفاده و آیین نگارش، تفاوت فراوانی با واژگان مورد استفاده و آیین نگارش امروزی دارد. بدیهی است که این تفاوت، ناشی از تکامل زبان فارسی در ابعاد مذکور می‌شود.

دهخدا سردبیری بخش نشریات مربوط به حزب کمونیست ایران (دهه ۱۹۲۰) را نیز به عهده داشت. در کشاکش انحلال سلطنت و برپایی جمهوری، دهخدا به عنوان اولین کاندیدای مقام ریاست جمهوری در ایران مطرح شد. مردی که می‌توانست اولین رئیس‌جمهور ایران باشد. شخصیتی ملی، سیاسی، ادیب، ستم‌دیده، استبداد از آن مهم‌تر، از کوره ارتجاع ستیزی و دفاع از ترقی و تحول ایران بیرون آمده. سلطنت پهلوی که مستقر شد، بیم از این کاندیداتوری به کینه تبدیل شد. دهخدا را نمی‌شد سرپیری و به جرم طرح او به عنوان اولین رئیس‌جمهور ایران کشت، اما می‌شد به انزواء کشاند؛ و چنین کردند. او در انزوا همان کرد که فردوسی کرده بود. فرهنگ دهخدا را پایه ریخت. دهخدا به همین دلیل تا پایان عمر مغضوب دربار سلطنتی ماند. به همین دلیل در دوره رضا شاه از کارهای سیاسی کناره گرفت و به کارهای علمی و ادبی و فرهنگی

مشغول شد. مدتی ریاست دفتر کابینه وزارت معارف، ریاست تفتیش وزارت عدلیه، ریاست مدرسه علوم سیاسی و سپس ریاست مدرسه عالی حقوق و علوم سیاسی تهران به او محول گردید. چند روز قبل از شهریور ۱۳۲۰ و خلع رضاشاه، معزول شد و پس از آن بیشتر به مطالعه و تحقیق و نگارش پرداخت.

دهخدا در سال‌های نهضت ملی شدن نفت به رهبری دکتر محمد مصدق پشیمان جدی او بود. در ماه‌های پیش از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲، شیعه تشکیل شورای سلطنت و ریاست شورای دهخدا (در صورت پیروزی نهضت اعلام جمهوری) بر سر زبان‌ها افتاد. به همین خاطر نیز مأموران کو نا پس از کودتای ۲۸ مرداد به خانه‌اش ریختند و وی را شدیداً مضروب نمودند.

دستی نیز در کار بود که سرمقاله نخست صوراسرافیل ایورژن (دوره دوم) را که حاوی حمله‌ای بی‌بروی به موجودیت پادشاهی در ایران بود برای رهبران سیاسی ارسال کرده بود.

در چنین وضعیتی بود که در روزهای اول بعد از کودتا، خانه دهخدا توسط مأموران تفتیش شد و وی را شدیداً م‌سروب نمودند. دهخدا مورد احضار و بازجویی قرار گرفت. به دلایلی پیرایه گرفته و نیز شرکت در نامه سرگشاده علیه کنسرسیوم نفت در سال ۱۳۱۰، ناه دهخدا را از خیابان محل زندگی‌اش برداشتند.

علی‌اکبر دهخدا در روز دوشنبه هفتم اسفند ماه ۱۳۱۰ در سن ۷۷ سالگی در خانه مسکونی خود در خیابان ایرانشهر تهران درگذشت. پیکر او به شهرری مشایعت و در ابن بابویه در مقبره خانوادگی مدفون گردید. اما پس از درگذشت دهخدا، خانه‌اش تبدیل به دبستانی با نام خودش شد. اما در سال‌های پس از انقلاب نام او را از روی دبستان برداشتند.